

NRC, woensdag 23 september 2020

Met droefheid namen wij kennis van
het overlijden van

Prof. dr. Reinhard Wippler
emeritus hoogleraar Sociologie

Reinhard Wippler was van 1971 tot 1996 verbonden aan de Universiteit Utrecht. Zijn nalatenschap is groot. Hij was grondlegger van de verklarende sociologie in Nederland, vestigde de vakgroep Sociologie aan de Universiteit Utrecht, was een van de oprichters van de interuniversitaire onderzoeksschool in de sociale wetenschappen ICS, en bovenal een leermeester voor velen. Voor zijn grote verdiensten werd hij in 1996 tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw benoemd.

Wij zijn hem dankbaar voor zijn inspiratie en bevologenheid.

Wij wensen zijn familie en andere dierbaren veel sterkte.

Namens de faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Utrecht,

Prof. dr. Marcel van Aken, decaan
Prof. dr. Tanja van der Lippe,
voorzitter afdeling Sociologie

Bedroefd namen wij kennis van
het overlijden van oud-collega

**Prof. dr.
Reinhard Wippler**

Emeritus hoogleraar Theoretische Sociologie
en oprichter ICS Onderzoeksschool
Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw

Reinhard was in 1986 één van de oprichters van het Interuniversitair Centrum voor Theorievorming en Methodenontwikkeling in de Sociale Wetenschappen (ICS). In die hoedanigheid heeft hij een belangrijke bijdrage geleverd aan de opleiding van promovendi in de sociale wetenschappen in Nederland en was hij verantwoordelijk voor een sterke onderzoeks-programmering in de sociologie. Vele professoren in de sociologie zijn bij hem gepromoveerd. Voor het vele goede werk dat hij gedurende lange tijd voor het ICS heeft gedaan zijn wij hem blijvend dankbaar.

We wensen zijn familie veel sterkte.

Prof. dr. René Veenstra en
Prof. dr. Tanja van der Lippe,
namens het huidige ICS-bestuur

Prof. dr. Siegwart Lindenberg en
Prof. dr. Frans Stokman,
mede-oprichters van het ICS

NRC, woensdag 26 september 2020

Op 17 september 2020 is te Zeist op 89-jarige leeftijd overleden onze promotor

PROF DR REINHARD WIPPLER

Wij herdenken in dankbaarheid de impulsen die hij gegeven heeft aan ons academisch onderzoek. De Nederlandse sociologie heeft een groot leidsman verloren.

prof dr Wout Ultee	prof dr Nan Dirk de Graaf	prof dr Tanja van der Lippe
prof dr Anneke van Doorne-Huiskes	prof dr Wim Knulst	dr Marc Jacobs
prof dr Frits Tazelaar †	dr Didi Kortenhoeven †	dr René Verhoeff †
dr Henk de Vos	prof dr Marco van Leeuwen	prof dr Gerbert Kraaykamp
prof dr Harry Ganzeboom	prof dr Ineke Maas	prof dr Wim Bernasco
prof dr Wil Arts	dr Chris Baerveldt	prof dr Liset Van Dijk
prof dr Werner Raub	dr Albert Klijn	prof dr Jos de Haan
prof dr Henk Flap	dr Jan van den Bos	dr Ellen Lindeman
prof dr Peter Groenewegen	dr Henk Flierman	dr Boris Blumberg
prof dr Paul de Graaf	dr Ed Boxman	dr Per Kropp
dr Jeroen Weesie	dr Conny Taes	prof dr Bernard Nijstad

Tussen professoren en medewerkers

OP 17 SEPTEMBER OVERLEED **REINHARD WIPPLER**, HOOGLERAAR SOCIOLOGIE IN UTRECHT VAN 1971 TOT AAN ZIJN EMERITAAT IN 1996. HIJ WAS EEN VAN DE OPRICHTERS VAN DE ICS GRADUATE SCHOOL, EEN VAN DE EERSTE NEDERLANDSE ONDERZOEKSSCHOLEN. WOUT ULTEE, LISET VAN DIJK EN TANJA VAN DER LIPPE HALEN HERINNERINGEN OP.

Tekst WOUT ULTEE, LISET VAN DIJK EN TANJA VAN DER LIPPE

Beeld MAARTEN HARTMAN

WIPPLERS OVERLIJDENS-bericht voerde me terug naar de tijd waarin ik, volgens de Wet Universitaire Bestuurs-hervorming en als medewerker te Utrecht, 'in overeenstemming met' Wippler onderwijs gaf en onderzoek deed. De tijd rond Wipplers intrede in 1973 is het diepst in mijn geheugen gegrift.

Het waren slechte tijden. Eens hadden hoogleraren het voor het zeggen, in 1970 kregen, ook volgens de WUB, universiteiten raden met evenveel plaatsen voor staf als voor studenten. Dat leidde tot veel vergaderen, mot over onderwijs en bonje over de vlag waaronder al het onderzoek diende te varen. Bij de Utrechtse sociologie werd de richtingsstrijd aangezwengeld door hoogleraar Thoenes. Al in 1962, in *De elite in de verzorgingsstaat*, bepleitte hij een 'gepolitiseerde' sociologie: samenlevingen waren 'maakbaar', maar een democratische verzorgingsstaat was onmogelijk, en een 'creatieve voorhoede' moest aangeven waar het hoe naartoe moest. Dat sprak menig student aan, maar sommige stafleden zagen hun Sociologisch Instituut niet

als uitvalsbasis voor actiegroepen.

Die stafleden koesterden, volgens een nota van een Thoenes-medestander, 'heilige koeien'. Tijdens een slecht bezochte lunchpauzediscussie over die beesten stelde ik dat in de Utrechtse sociologie het 'positivisme' als *zondebok* dienst deed. Meewarige blikken, de tijd was aan me voorbij gegaan. Op een studiedag zei Thoenes de ophef op en over het Sociologisch Instituut niet te begrijpen. Hij was als Mao: laat honderd bloemen bloeien. Ultee stond op: stafleden maken soms andere stafleden voor onkruid uit, wat dan te doen? Wippler zei zachtjes tegen me: hoe kom je zo snel op die vraag en hoe durf je die te stellen? In 1976 verscheen Thoenes' boek over de 'opdracht' van de sociologie: *Van wetenschap tot utopie*, naar *De ontwikkeling van het socialisme van utopie tot wetenschap* van Engels, de kameraad van Marx. Toen waren Thoenes' leerlingen al tegen hun roerganger opgestaan.

Wipplers commentaar uit 1973 op het ontwerp van de Leidse hoogleraar Lammers voor een poly-paradigmatische sociologie-opleiding, en Wipplers rede

uit dat jaar bij zijn intrede als hoogleraar theoretische sociologie, komen tegen deze achtergrond beter uit de verf. Wippler omlinjende, scherper dan Lammers, drie wetenschapsprogramma's: het empirisch-theoretische, het filosofisch-kritische en het praxeologische. Die 'driedeling van Wippler' leidde in de Utrechtse Sociologenkrant tot een spotprent met Wipplers gezicht, in drieën gehakt, en bijl erbij. In zijn intrede deed Wippler het empirisch-theoretisch program uit de doeken. Dat was anti-positivistisch en, positief omschreven, Popperiaans 'negativistisch'. In de bedankjes stond dat het een herkenbare neerslag bevatte van gesprekken met Wout Ultee. Wippler bezocht, na zijn promotie in 1968 te Groningen, in 1969/70 met een NWO-reisbeurs de Amerikaanse topuniversiteiten, en toen hij in Utrecht begon, had ik hem gekapitteld dat 'het' elders, in de Duitse sociologie, gebeurde: Albert, Malewski, Opp, Topitsch, allen Poppers pad volgend. In 1977 reikte Wippler zijn eerste doctorsbul uit, aan schrijver dezes.

Foto afkomstig uit de collectie van het Universiteitsmuseum Utrecht, inventarisnummer 0285-115066. Meer informatie over Reinhard Wippler is te vinden op: www.uu.nl/reinhard-wippler.

In Het Parool van 10 oktober 1974 trok, in een *Boze brief*, Bijkaart van leer tegen 'wetenschappelijke medewerkertjes die cursussen geven in de theorievorming'. Er viel niets te onderwijzen omdat het opstellen van een sluitende theorie voorbehouden is aan de allergrootste denkwonderen. Age had klaarblijkelijk iets opgevangen over een door Wippler al in Groningen gemaakte syllabus. AB was een schuilnaam van scheldredenaar W.F. Hermans, eens lector fysische geografie te Groningen en toen levend, van krantenstukjes, in Parijs. Willem maakte zich zo boos, dat hem het verschil ontging tussen de mate van falsifieerbaarheid van theorieën en de strengheid van hun toetsing. Frederik woonde warmpjes in een wolkje boven Wittgensteins levensvorm. In de sleutelromans *Onder professoren* en *Uit talloos veel miljoenen* rekende WFH af met de Groningse academische wereld.

De slechte tijden hielden lang aan. Door het Groningse aardgas kreeg de Nederlandse betalingsbalans een overschot, maar de overige uitvoer werd

duurder, de werkloosheid steeg, en de verzorgingsstaat raakte onbetaalbaar. Den Haag ging bezuinigen op de universiteiten: 1983 met *Selectieve Groei en Krimp* en in 1986 met *Taakverdeling en Concentratie*. De TVC maakte, in een poging te heersen door wat geld en veel aanzien uit de delen, 'erkende onderzoeksscholen'. Één van de weinige winnaars werd 'het ICS', met Lindenberg en Stokman uit Groningen en Wippler uit Utrecht als kern-docenten.

Als oude agenda's kloppen, had ik maandagmorgen 2 september 1986 een 'kennismakingsgesprek' met het College van Bestuur van de Katholieke Universiteit Nijmegen. In mijn herinnering schreef de zaterdag ervoor de Volkskrant dat in TVC-nota de Nijmeegse en Tilburgse sociologie in Tilburg worden geconcentreerd. Bij het CvB hield ik mijn benoeming als hoogleraar Sociologie aan. Ik zal dat Wippler hebben verteld, maar wat hij terug zei, staat me niet meer voor de geest. X

Wout Ultee.

ZIJN VERMOGEN VOORUIT TE KIJKEN

Reinhard Wipplers grote kracht was zijn vermogen vooruit te kijken en daardoor kansen al te zien voordat ze zich voordeden. Dit komt misschien wel het best tot uiting in de oprichting van het ICS, een van de eerste onderzoeksscholen in Nederland. Hij had als geen ander in de gaten dat interuniversitaire samenwerking nodig is om een klein vakgebied als de sociologie te laten bloeien. Zo legde hij aan het eind van zijn eigen carrière een basis voor de carrières van heel veel sociale wetenschappers, ook voor mensen die uit andere richtingen kwamen dan de sociologie.

Van Reinhard leerden we sociologie, op zijn manier. Dat wilde zeggen: starten met het identificeren van het probleem en vanuit een stevig theoretisch fundament, heldere hypotheses formuleren die op gestructureerde wijze empirisch getoetst worden. Tot op de dag van vandaag hebben we hier profijt van; het ons altijd afvragen hoe dingen in elkaar zitten, maar tegelijk ook hoe we dat dan kunnen meten en toetsen.

Het ging Reinhard daarbij niet om hemzelf maar juist om de kwaliteit van het empirisch-theoretisch onderzoek. En dat is wat we nu ook allebei in ons werk proberen vast te houden: het gaat niet om ons, maar om de kwestie. Bij zijn promovendi dreef Reinhard soms wel door totdat hij vond dat het goed genoeg was. Als je daar eenmaal was, liet hij je los. Hij leerde ons dat er altijd nieuwe kansen komen. En dat het daarom op een bepaald moment goed is ergens een punt achter te zetten. Bijvoorbeeld bij Liset, aan het eind van de haar promotie: "We stoppen ermee, het is meer dan goed genoeg, er is een leven na je promotie."

We hebben allebei van zijn werkwijze veel geleerd, ondanks dat wij ieder een heel ander pad zijn ingeslagen. Tanja als hoogleraar Sociologie nog steeds verbonden aan het ICS, Liset bij het Nivel en als bijzonder hoogleraar Farmaceutisch onderzoek aan de RUG, de laatste hoogleraar tot zover onder zijn promovendi. Toen Liset hoogleraar werd, schreef hij haar in juli 2018: 'Met deze benoeming heb je ook mijn lijst van hoogleraren verhoogd - je bent de negentiende van 33 promovendi.' Zijn nalatenschap is groot.

Liset van Dijk en
Tanja van der Lippe.